

W rozdziale IV zostaje ukazana kapituła jako proboszcz i gospodarz kolegiaty (s. 100-114). Po omówieniu troski o budynek kolegiacki i jego wyposażenie autor zajmuje się stosunkiem kapituły do duchowieństwa kolegiackiego (wikariusze, psalterzyści, dwa kolegia mansonarzy, altarzyści), po czym skupia uwagę czytelnika na duszpasterstwie prowadzonym przy kościele kolegiackim, który od samego początku był kościołem parafialnym (duszpasterstwem kolegiackim zajmował się – w imieniu kapituły – dziekan), wreszcie referuje funkcjonowanie bractw.

Rozdział V poświęcił ks. Królik innym formom działalności kapituły (s. 145-179). Działalność ta przejawiała się w prowadzeniu dzieł charytatywnych (szpital św. Ducha – od 1441 r., przytułek dla ubogich „Przy Kamiennych Schodach” – do 1646 r.), opiece nad szkołą kolegiacką i seminarium duchownym, mecenatem artystycznym, prowadzeniu archiwum (tutaj należałoby mówić o pieczęci kapitulnej), biblioteki i skarbcu, udziale w życiu diecezjalnym i pozadiecezjalnym (spełnianie przez członków kapituły funkcji archidiacona i oficjała, udział w synodach diecezjalnych, sprawowanie stanowisk w diecezji i poza nią).

Cennym uzupełnieniem wywodów autora są aneksy, w których znajduje się katalog prałatów i kanoników warszawskich obejmujący 274 nazwiska (tu i ówdzie należałoby dokonać pewnych korekt, np. Alberyk z Modlny Jałbrzyk – poz. 5 – to Albert z Borzewa; Boruchowski Jan – poz. 24 – był synem Anny z d. Lekowskiej; Karol Kreni – poz. 114 – żył w XVIII w.; Mirowski Stanisław – poz. 140 – był bratankiem Mikołaja; zabrakło Michała Prażmowskiego – zob. T. Ż e b r o w s k i, *Prażmowski Michał*, PSB, t. 28, s. 381-382), tekst rozporządzenia powizytacyjnego biskupa Okęckiego skierowanego do kapituły i kleru kolegiaty warszawskiej z 10 V 1787 r., aniwersarze zaginione, opis kamienicy altarii „fundi Dzianotvianum”. Pożyteczną rolę spełniają dwa indeksy: osób i miejscowości.

Praca ks. Ludwika Królika jest niewątpliwie cennym wkładem jej autora w rozwój niezbyt popularnych badań nad przeszłością kapituł polskich. Uzupełnia dotkliwą lukę istniejącą tak długo w piśmiennictwie na temat tak znakomitego kolegium kanonicznego, co podkreślił ks. prof. Bolesław Kumor w słowie wstępnym do omawianej pracy. Z pewnością można by toczyć dyskusję nad konstrukcją rozprawy o kapitule, wszak istnieje tu wiele możliwości. Autor pracy wybrał jedną z nich stwierdzając (na s. 18), iż przesądził o tym wynik kwerendy źródłowej.

Ks. Wojciech Góralski

Incapacidad consensual para las obligaciones matrimoniales, red. J. A. Fuentes, Pamplona 1991, ss. 384.

W Uniwersytecie Navarra w Pamplonie jest organizowane we wrześniu każdego roku przez Wydział Prawa Kanonicznego „Curso de Actualizacion” dla interesujących się problematyką prawa kanonicznego. Każde z tych kilkudniowych sympozjów jest poświęcone bardzo ściśle określone mu tematowi. W roku 1990 kanoniści analizowali w Pamplonie temat niezdolności człowieka do wyrażenia zgody małżeńskiej na podjęcie i realizację obowiązków małżeńskich. Omawiane tu dzieło jest publikacją referatów wygłoszonych podczas Kursu.

Po wstępie profesora J. A. Fuentes a umieszczone są wykłady, których autorami byli profesorowie: J. Hervada, M. F. Pompedda, J. T. Martin de Agar, F. Loza, R. L. Burke, C. Burke, J. I. Banares, L. M. Garcia, A. Polaino, F. Gil de las Heras, J. J. Garcia Failde oraz R. Rodriguez

Ocana. Dołączony jest ponadto aneks zawierający przemówienia Ojca Świętego Jana Pawła II do członków Trybunału Roty Rzymskiej wygłoszone 5 II 1987 oraz 25 I 1988 r.

Podział tematów wskazuje na przyjęte przez organizatorów założenie dokonania systematycznej prezentacji i analizy całego przedmiotu – od określenia pojęcia obowiązków małżeńskich oraz pojęcia niezdolności do wyrażenia zgody poczynając, poprzez przybliżenie nauki Jana Pawła II na wskazany temat, do szczegółowych analiz prowadzonych na podstawie kan. 1095.

Na szczególną uwagę polskiego czytelnika zasługują dwa wystąpienia. Pierwsze, autorstwa profesora Hervady, podejmuje próbę określenia obowiązków małżeńskich. Już na wstępie autor wyjaśnia, że prawa i obowiązki, o których tu mowa, nie są jedynymi prawami i obowiązkami małżeńskimi. Tutaj jest mowa wyłącznie o prawach i obowiązkach istniejących i możliwych do określenia na płaszczyźnie prawnej. Dla wyprowadzenia pojęcia istotnych obowiązków małżeńskich autor sięga do pojęcia istoty małżeństwa, którą widzi nie tylko we wspólnym życiu małżeńskim, ale i w naturalnej jedności mężczyzny i kobiety, takiej, jaką zamierzył Bóg w akcie stwórczym. Istnieją bowiem, obok istotnych obowiązków małżeńskich, także inne, mieszczące się w pojęciu wzajemnych zobowiązań moralnych pomiędzy małżonkami. Hervada nie podaje jednak, wbrew oczekiwaniom, żadnego katalogu istotnych obowiązków małżeńskich. Ukazuje je bardziej jako kierunki rozwoju człowieka we wspólnotie małżeńskiej. Między innymi mówi o obowiązku wejścia we wspólnotę całego życia, obowiązku otwarcia się wspólnoty małżeńskiej na potomstwo oraz na wychowanie potomstwa, a także wzajemną wierność. Wśród tych istotnych obowiązków widzi też Hervarda obowiązek małżonków trwania we wzajemnym umiłowaniu, co według niego nie jest tożsame ze stosowanym często pojęciem miłości małżeńskiej.

Jakkolwiek można z pewnymi tezami polemizować, nie zmienia to jednak faktu, iż całość jest pogłębionym studium antropologii chrześcijańskiej i teologii małżeństwa w aspekcie istotnych obowiązków, do których realizacji człowiek się zobowiązuje, zawierając małżeństwo sakramentalne.

Inny, godny podkreślenia referat dotyczy stanowiska sędziego kościelnego wobec anomalii psychicznych. Jego autorem jest prof. Feliciano Gil de Las Heras. Już na wstępie, mówiąc o statystyce występowania spraw o nieważność małżeństwa ze wspomnianych tytułów, autor zauważa konieczność specjalnego przygotowania sędziów kościelnych do prowadzenia i wyrokowania tych spraw. Odróżnia anomalie w sensie psychicznym od anomalii w sensie prawnym, kanonicznym, a ponadto określa, jakiego typu anomalia w sensie prawnym może powodować nieważność małżeństwa. Ciekawe są uwagi autora na temat właściwej postawy sędziego w różnych fazach rozwoju sprawy sądowej. Choć nie ma tu próby choćby przykładowego wyliczania bardziej lub mniej typowych anomalii, to jednak całość można określić jako bardzo ciekawą, dobrze podbudowaną teoretycznie „instrukcję” dla sędziego kościelnego, który ma prowadzić lub wyrokować sprawę nieważności małżeństwa z tytułu anomalii psychicznej.

Warto także zwrócić uwagę na wystąpienie Fernando Lozy na temat obowiązków duszpasterza w czasie przygotowywania narzeczonych do zawarcia związku małżeńskiego.

Przedstawioną publikację należy z całą pewnością polecić sędziom kościelnym, obrońcom węgła oraz biegłym sądowym, a także duszpasterzom.

Ks. Andrzej Dzięga